

вона усім рухає. Любов - це форма вічності. Чоловік і Жінка - дві (у своїй єдності) форми вираження цієї вічності. "Серед моря і риб / кохаємось, / теплі та ніжні, / востаннє. / Потім станемо / морем і рибою, та прийматимем / інших коханців / з холодного берега", звичайно ж, ці "інші коханці" - це ті ж самі Чоловік і Жінка: "Я бачив нас обох: її, на тебе схожу, / І нібито мене - лиш через десять літ. / Мов хтось наворожив чи зараз тут ворожить, / Що наші двійники з'являються на світ". У цьому зв'язку цілком природною видається наступна формула кохання: "Це коли вірші, / вуста і віра, а жити не хочеться - / від щастя". Така ось парадоксальна логіка щастя. Утім, нічого дивного. Уже (чи ще) Гете намагався зупинити "прекрасну мить", витявши її із кінострічки часу, наче кадрик.

У реальному світі Чоловікові та Жінці нема місця з їхньою любовною ідилією, отож вигнання/втеча до раю неминучі. Рай - це територія любові. Але не зона, тому Чоловік і Жінка у своєму раю ніколи не бувають абсолютно вільними від агресії світу, надокучливості людей та підступності змія, який безперестанку міняє образ, посягаючи на єдність і цілісність Чоловіка й Жінки, проте драматизм загального буття лише підкреслює особисту ідилію Вічних Коханців.

Ліричний герой - поет, для якого життя - сон, і який інколи виборсується з цього сну, щоб записати вірші. Оце просинання, ходіння за віршами у потойбіччя, за межі сну/життя, кожен раз це - "смертельний номер": перетворення на янгола. Поет у моменти виявлення своєї поетичної суті - завжди трохи янгол, а поет із художнього світу Сергія Дзюби - янгол у повній мірі, оскільки у цьому світі нема половинчатих мір: абсолютний Чоловік у коханні до Жінки, він настільки ж відданий поезії, позаяк поезія - це і шлях до Жінки, і засіб її возвеличення, бо тільки поетична мова здатна адекватно відобразити красу Жінки в усіх її виявах та нюансах. "Люблю лишати вірші на піску - / В які світи їх хвиля забирає?", - бо тільки вірші на піску рівноцінні слідам Жінки, які вона залишає на тому ж таки піску. Щоб заявити про себе, не просто виявити власну присутність, а позначити собою світ, Жінці достатньо лише ступити на пісок. А доводиться займатися домашніми справами, ходити на роботу, з якої Чоловік чекає її "як із війни"...

Поетичний світ Сергія Дзюби - це світ казки, тут янголи та привиди зустрічаються так само часто, як і люди, цей багатовимірний світ не має кінця й краю, а якщо й дістанеться хтось кінця, то кінець той буде обов'язково щасливим, бо добро тут завжди перемагає. Оскільки творець цього світу Сергій Дзюба - однозначно добрий поет і добра людина, у його "душі - нічого, крім любові та віршів..."

Чоловік і Жінка - як дві душі в одному тілі, а життя - лиш шанс взаємного пізнання. Поезія - спосіб...

м.Луцьк,
грудень 2007 р.

Олена Лєтєошкіна

“СПІШІТЬ ЛЮБИТЬ. ЖИТТЯ ТАКИ МИНАЄ...”

Віктор Терлецький. Кохані славетних. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2006.

“В любові, як і в ненависті можуть бути з'єднані найрізноманітніші почуття: і страждання, і насолода, і радість, і сум, і страх, і сміливість, і навіть гнів та ненависть”, - так писав Костянтин Ушинський про найвище почуття, яке не обійшло стороною жодну людину на Землі.

Книга члена Національної спілки письменників України, лауреата премії ім. Івана Огієнка В.В.Терлецького із м. Шостки Сумської області “Кохані славетних” саме про це. В ній висвітлюються сторінки життя жінок північно-східного регіону Сумщини, які були здебільшого вірними та люблячими

дружинами, матерями, гідними подругами, гарними помічницями та порадилицями.

Замість авторського слова Віктор Терлецький пропонує читачеві “розповіді про жінок, які в усі часи несли, несуть і в сьогодніє велике свято почуття кохання, яке не знає міри і кордонів, яке звеличує душі і, по суті, керує світом”.

Заслужують на увагу всі 20 нарисів, написаних рукою талановитого майстра слова. Кожен містить авторські роздуми, узагальнення, доленосні факти, зібрані у процесі багатолітнього пошуку та різноманітних розвідок.

Нове видання Віктора Терлецького розраховане не тільки на істориків, краєзнавців, літературознавців. Воно повинне захопити кожную небайдужу людину, яка спізнала кохання. Автор не закручує гострих сюжетів, не перевантажує нариси зайвими фактами, іменами та прізвищами. Все глибоко обмірковане, має високий ступінь доказу та правдивості, йде від самої душі небайдужої до чужої долі людини.

У книзі багато зворушливого, несподіваного, раніше не відомого з життя видатних історичних постатей України - поетів, письменників, художників та інших творчих особистостей, які, кожен по-своєму, нелегко прокладали шляхи-доріжки до своїх коханих. На це жінки, здебільшого, відповідали їм вірним коханням, допомогою, сміливо несли разом з ними по життю тягар різноманітних випробувань.

А мовиться у книзі про Єфросинію Ярославну, дочку галицького князя Ярослава Осмомисла, вірну дружину новгород-сіверського князя Ігоря Святославича, котра своїм “плачем” на сторінках давньоруської пам’ятки “Слово о полку Ігоревім” уславила літописний Путивль. У сімейному житті Ярославни з Ігорем панували любов та шана. Саме Ярославна, така далека і водночас дуже близька для нашої пам’яті, відкриває імена тих 19 коханих жінок, славетних чоловіків, про яких доведеться довідатися читачеві.

Серед них Олена Василівна – дружина Василя III Івановича, мати російського самодержця Івана IV, який за свою небачену жорстокість набув у народі прізвисько Грозний. Після смерті свого чоловіка Василя III Олена (у дівочтві Глинська) керувала Московською державою. Як зауважує автор видання, є дані, що у 20-х роках XVI ст. родина Олени мешкала у Путивлі, який на той час увійшов до системи “засічних мереж” на південних околицях Московії.

У цьому новому творчому доробку Віктор Терлецький приділяє чимало уваги жінкам, які були пов’язані з життям українського гетьмана Івана Степановича Мазепи: Марія Магдалина Мазепа – мати гетьмана, 19-річна Мотря Кочубей, руки якої наполегливо домагався 65-річний Іван Степанович, і мати Мотрі (дружина В.Л.Кочубея) – Любов Федорівна, яка іменується в нарисі українською Марфою Посадницею.

З цією епохою – імператора Петра I та українського гетьмана Івана Мазепи - також пов’язане ім’я ще однієї цікавої особи “ясновельможної пані гетьманової” Анастасії Марківни Скоропадської (нарис «Ясновельможна пані гетьманова»), вдови колишнього генерального бунчужного Костянтина Голуба. Анастасія Марківна була на 25 років молодша за гетьмана Івана Ілліча Скоропадського, коли він, залишившись удівцем, побрався з нею. Як зазначає автор: “То була вельми незвичайна жінка. Вродлива, енергійна, часом норавлива. Впродовж усього їх спільного подружнього життя вона мала великий вплив на чоловіка. Недарма ж у народі побутували такі прислів’я: “Іван носить плахту, а Настя булаву”, “Іван теля пасе, а Настя булаву несе”.

Настя Скоропадська при житті свого чоловіка брала значну участь у вирішенні політичних питань, постійно дбала про матеріальні здобутки своєї сім’ї. Поховано Н.М.Скоропадську (1730 р.) в одному склепі з чоловіком у трапезній церкві Гамаліївського монастиря, яким вона опікувалася при житті.

Дуже зворушливо автор подає нариси “Попередниця декабристок”, “Та в старощах ще краще полюбились”, “Жизнь в душе моеї проснулася”, “Починається нова доба в моїм житті”, “Я прекрасно пам’ятаю вас”. Ці нариси про справжніх жінок, які, на жаль, не завжди отримували відповідну любов своїх чоловіків, про жінок, гідних пам’яті поколінь. Але хто ж вони?

Попередницею шанованих уже не одним поколінням жінок-декабристок Марії Волконської та Катерини Трубецької була Єлизавета Рубановська. Вона побралася

з відомим письменником, родово коріння якого пов'язане з Глухівщиною, автором славнозвісного твору «Путешествие из Петербурга в Москву» Олександром Миколайовичем Радіщевим, який відбував покарання “за вольнодумство и дерзкое сочинение своё” в далекому сибірському острозі. Єлизавета була рідною сестрою дружини О.М.Радіщева Анни Василівни, яка 1783 р. несподівано померла.

У далекий суворий край, зневажаючи усі труднощі важкого шляху та усвідомлюючи свою нелегку долю на поселенні, до Олександра Радіщева приїздить Єлизавета і привозить з собою молодших дітей письменника. Ця вольова жінка замінила Радіщеву померлу дружину, давала йому творчу наснагу.

Вірною та самовідданою дружиною, яка “в старощах ще краще полюбила”, була для Пантелеймона Куліша його дружина Олександра Михайлівна (в дівоцтві Білозерська), котра увійшла в історію української літератури під псевдонімом Ганна Барвінок. На жаль, по-справжньому оцінив її Куліш тільки в останнє десятиріччя свого життя.

Перекладач, приятель та колега по перу П.Куліша Іван Пулюй так зафіксував один момент:

“В розмовах наших брала участь і дружина Куліша, та все з ніжністю і розвагою, кладучи кожне слово на золоті терези. Я любувався її, незвичайним у жінок, патріотизмом і благородним почуттям до літературної праці свого чоловіка”...

Так було за життя П.Куліша. Коли його не стало, Олександра Михайлівна дбала про збереження матеріалів, видання творчого здобутку письменника.

“Жизнь в душе моей проснулась” – нарис про життєвий шлях видатного педагога К.Д. Ушинського і його незрівняної та люблячої дружини Надії Семенівни Дорошенко. Вона походила з роду, який в XVII ст. дав Україні двох гетьманів – Михайла та Петра Дорошків. Народилася Надія Семенівна (1831 р.) на х.Богданівка Глухівського повіту Чернігівської губернії. Два роки, після гімназії, навчалася у Київському інституті шляхетних дівчат. А потім все своє життя присвятила дітям - Павлу, Вірі, Надії, Костянтину, Володимиру, Ользі. Її шлюб з Ушинським був міцним та щасливим. Почуття їх, вириваючись з куточків душі, часто лягали на папір. Життя Надії Семенівни не обминули родинні трагедії: рано пішов з життя коханий чоловік, а потім сини Павло та Володимир. Не дуже вдало склалася доля сина Костянтина, який після революції мріяв виїхати за кордон, але не встиг (помер у Києві). Після смерті батьків та братів Ушинських їх доньки та сестри дуже страждали і померли в еміграції.

У нарисі “Починається нова доба в моїм житті” мова йде про особисте життя І.Я.Франка і його дружини Ольги Федорівни Хоружинської, яка була нашою землячкою. Народилася в с. Борках, яке входило до Лебединського повіту Харківської губернії. Але згодом (у 1923 р.) увійшло до Роменської округи. Дитячі роки минули у бабусі в с.Тимофіївці (Лебединського району). До переїзду в Київ, де зустрілася з І.Я.Франком, вчилася в Харківському інституті шляхетних дівчат.

О.Хоружинська, як засвідчує В.Терлецький, була далеко не першим любовним захопленням І. Франка. До цієї зустрічі він був заручений з Ольгою Рошкевич. Але коли його заарештували і він відсиджував у в'язниці дев'ять місяців, Ольга вийшла заміж за іншого.

Сучасний біограф письменника Роман Горак вважає, що О. Рошкевич була в житті І.Франка єдиною, “без котрої не уявляв собі свого майбутнього”.

Побралися вони, коли О.Хоружинська одержала диплом учителя. Вона володіла французькою, німецькою та англійською мовами, гарно грала на фортепіано. І на все їхнє спільне життя стала для письменника вірною дружиною, народила трьох синів і дочку. Водночас була для чоловіка порадицею, помічницею у літературних справах.

А що ж І. Я.Франко? Натхненно і повсякчас працював він над своїми творами; залишивши величезний творчий доробок і, будучи «співцем кохання і настроїв», закохувався в нових і нових жінок. Його романи дійшли до дружини, з якою письменник, як “з освіченою” обвінчався в Києві “без любові, а з доктрини”. Її

серце не могло знести зради. Наприкінці свого життя О.Ф.Франко збожеволіла.

Не можна без уваги і зацікавленості читати нарис “Я прекрасно пам’ятаю Вас” про міцну дружбу та повагу жінки до чоловіка – випускниці Глухівського вчительського інституту Ірини Коваль до випускника цього ж вузу, художника кіноекрана Олександра Довженка. Ця невмируща дружба пройшла з ними крізь багато років. Останні роки життя Ірини Коваль минали у Глухові, у тихому будиночку за Спасо-Преображенською церквою. Якимось на одному з ювілейних вечорів глухівського вузу письменник Сергій Плачинда зацікавився стосунками Ірини Андріївни з Довженком. На що старенька вчителька відповіла: “Знаєте, добродію, ми з ним навіть не цілувались...”

Що було у їх взаєминах? Захоплення один одним чи сердечна повага? На це автор нарису дати відповідь затрудняється. Але дуже доцільно наводить слова відомого російського критика Дмитра Писарева: “Свідома повага завжди міцніша захоплення”.

Не можна обійти нарис “Дружини глухівських дворян”. Усього на 12 сторінках В.Терлецький зумів розповісти про деякі сторінки шлюбного життя родів Туманських, Міклашевських, фон-дер Брігенів, Шапоріних, Гербелів, Кочубеїв, Скоропадських. Відомості про життя в цих родинах збиралися по крихтах, аналізувалися. Щось вдалось зібрати, а дещо чекає свого часу.

Останній нарис цього видання “Глафіра з роду Лазаревських”. У ньому мова ведеться про єдину та короточасну зустріч Глафіри Андріївни Огієвської (Лазаревської) з Т.Г.Шевченком у м. Кролевіці, яка відбулася 25 серпня 1859 року. Однак поет отримав від цієї зустрічі велике задоволення та духовну втіху. Наступного року йому вдалося здійснити третє видання своїх творів під попередньою назвою “Кобзар”. Один примірник з автографом через брата Глафіри Івана Лазаревського (саме він запросив тоді, 1859 р., поета до Кролевіця) Шевченко передав його сестрі. Подарунок мав лаконічний напис “Глафире Матвеевне Огиевской на память. Т.Шевченко”.

Залишається поставити крапку. Але враження від прочитаних сторінок не дають спокою. Це не просто нариси, це – занурення у таємниці людських душ, закоханих сердець... І багаті, і славетні можуть не тільки любити, але й боротися за це почуття, страждати, втрачати, знаходити. А взагалі, вони такі ж самі, як і ми, - звичайні люди, яким ніщо людське не було чужим.

Отже, книжкова полиця поповнилася ще одним цікавим виданням. З цього приводу хочу побажати Віктору Володимировичу Терлецькому міцного здоров’я, творчої наснаги і Золотого пера майстра слова. А читачеві, до рук якого потрапить ця книга, хотілося б навести рядки з вірша поета-аматора, нашого земляка з Бурині В.М.Осадчого з побажанням:

*«Спішіть любити!
Бо тінь життя минає...
І, може, за хвилину або дві
Ми зникнемо, як все завжди зникає –
І нас ніхто не знайде у пільмі!
Спішіть любити!
Бо, може, нас не стане.
Спішіть любити, бо щастя не знайти.
Спішіть любити!
Бо, може, це востаннє –
Востаннє у короткому житті!»*

